

v, 16.22, 23.25); «... que per neguna manera no consenten ni-s metan a fer *tarracania*» a. 1309 (BABL III, 455); «sobregardians deven ésser 8, e deven haver per cert 8 besants per home, e los archs e les sabates d'aquells que hom pren, en *terraccenia*», «capità deu gitar los hòmens, com van a *terraccenia*, e aytal poder ha en los hòmens, com és fora la nau, com ha l'almirall en la nau», *Consolat*, cap. 313 i 329 (Pard., p. 193a).

Terratge 'dret que paguen els arrendadors per la terra' (*teřáge* Alcarràs, 1954) [feudal 1299, *DAG.*; 1408]: «Fa lo dit arrendament --- ab totes e sengles rendes, censes, tasques, joves --- a ab tots e sengles *terratges*, terços, quarts --- e tots --- drets e esdeveniments al comanador --- pertanyents ---», *MiretS* (*TemplH*, 449); 'enterratge o dret de sepultura': «en compte dels sis cortans de --- que hauria de pagar per dret de sepultura e *terratje*, he pagat 2 lliuras» Avinyonet d'Emp. (Cels Gomis, *Misc. Folk. Arabia*, 41). En un doc. val. de 1591 sembla que *terrage* significa simplement 'terreny' (*An. C. Cult. Val.* VIII, 48); *terratge* [Lab. 1840]; *terratjar*.

Terrè, *-ena*, 'terrenal', pres del ll. *terrēnus* id. [1510, 1668, *DAG.*, *AlcM*]; «mostrant lo camí del cel en la *terrena* calitja», Verdaguer (*Fugida d'Ég.*, 83); el Comte N'Arnau sotja els seus criats: «els veig, la cara somniosa, / del son *terrè*, / que es van alçant / ---» així en la versió comunicada per Maragall a Pijoan (que el bàrbar 'corrector de català' de les O. C. *Perenne* I, 159, cf. 1050, va canviar absurdament en *terrer*).

Terrenal: «dels rics --- d'aquest segle, qar pensen de lurs riqueses e no segexen la paraula de Déu e amen les *terrenals* coses e meinspreñen les celestials», *Homilies*, 3r11; «Més és temut senyor *terrenal* per justícia, que'l Déu celestia», *Llull* (*Blanq.*, *NCl.* I, 211.17); «negun príncep *terranal* ---», *Desclot* (*NCl.* IV, 108.7); «la mala prudència del món ensenya als seus primerament que cerquen les coses *terrenals* e que les atenguen, e que les guanyen e posseequen, ab grans arts e maneres, no guardant d'on vénen ---», *Eiximenis* (*Dones*, § 150, 107v1); «los cossos celestials / disponen los *terrenals* / en aquest present vida», *Turmeda* (*Div. Mall.*, *NCl.*, 125). «Les delícies *terrenals*», *Coromines*, *La Vida Austera*, IV, § 2, O. C., 751b1.

Trista Catalunya, dos anys després del *Cant* de 1909, hagué de venir el «CANT TERRENAL. Ha caigut com un capità al camp de batalla --- El teu *Cant Espiritual* fou la fugitiva visió d'una fama que creuà les tenebres. Per això el nostre cant és un cant de la terra --- la dolça fluència de les llàgrimes que plorem per tu --- el meu humil cant *terrenal* a la teva dolça memòria», *Coromines* (21-XII-1911, O. C., 1169-71). *Extraterranal. Sobreterrà. Supraterrà*.

Al costat de la forma culta o mig-sàvia *terrè(n)* (fins toponímica, recordem el rossellonès *Guiu de Terrena*, † 1330), sorgeix, amb fortuna pròspera, *terreny*. Apareix c. 1400, i és probable que fos amb caràcter inicial d'adj.: «Cascuna part de nós tira d'on ve: / lo cors, *terreny*, deçà vol romanir; / l'arma, d'aquell no-s volria partir, / e lo seu bé per la mort li pervé», *Ausiàs* (CVII, 7b); «... De Sicília --- passar personalment en

lo dit regne e --- lo temps que l'estol fon a punt --- alguns mals consellers nostres, sobornats per los dits barons de Cicília, desconsellaren-nos que no-y anàsem, dient-nos com érem vell --- nostra persona no era ben disposta a sofferir trebaylls, ans era de rapòs, e que, mudant l'ayre *terreny*, e les aygues, hi poríem tantost morir en Cicília», *Cròn.* del Cerimoniós; context no pas evident, però en tot cas *terreny* aquí no és el substantiu modern, ni sense dubte substantiu: probablement *aire terreny* 'els aires de la terra (siciliana)' (cf. *l'aire* arcaic, I, 102a31-56).¹

Més tard ja apareix sempre substantivat: «Terra pus ferma, / nova, més plana, / blana, solana: / tot, bon *terreny*, / luny de l'areny, / bon regadiu / ---», *JRoig* (*Spill*, 13425); «Força molt tart lo vostre *terreny* pis / ---», *Lleonard de Sors* (*Canç. Univ. Sarag.*, segon quart S. xv, 88) 'que la força rarament xafi o conculqui el vostre terreny'; «tanta salnitre, o *terreny* apte per fer salnitre», c. 1463 (*CoDoACA* XXII, 156), i en fi aplicat a un territori o zona de terreny: «que sia més un capità a Vilafranca de Penedès, e altre a la ciutat de Vic, los quals hagen potestat amplíssima, especialment de fer recullir totes viles e castells e locs de aquell *terreny* qui tenir no puxen» 1462 (*CoDoACA* XXII, 132).

En els segles baixos la llengua continuà vacil·lant entre la forma semi-llatinitzant *terreno* («guanyar *terreno*», *Lacav.*) i la purament catalana que reivindicaren els puristes del S. XIX;² en el llenguatge oral era certament estranya a l'ús ciutadà, encara c. 1910, però seria erroni creure que era una mera intrusió de tendències puristes, car el mot havia continuat vivint per tot en la boca de molta gent de llenguatge no educat. *CRos* ja la prefereix a Val. (1764): «*terreny terré*: *terreno*» (p. 226); *Sanelo* posava en el 1.ª esborrall «*terreny*: *terreno*» a l'*Ensayo* «*terrey*: *terreno*», i de més a més «*terré*: *terreno*».

Fem constar, però, que jo ho he sentit a gent enterament rústica de tots els dominis dialectals: *teřéy* anotava jo en una família ben pagesivola, l'any 1931, a la vall de Lavansa, al peu del Cadí; «allà hi ha un tros de *teřéy* que en diuen la Closa d'en Ripa» a les muntanyes del Vallespir (Montferrer, 1959); a la vall de Bof un pastor analfabet d'uns 60 anys m'explicava que un tros de terme «és un *teřéy* que no va guaire bé per a ---» (1970); al Perelló de l'Albufera (1962) com a adjectiu aplicat a un vent terral: «el garbí és més *teřéy* que el vent de fora», amb una -o que no ens ha de fer pensar en castellanisme ni pròpiament mosarabisme: tenint en compte l'ampla difusió de l'ús hipocòrístic de la -o valenciana, és pot creure que adés diguin *terreny* adés *terrenyo* segons l'afectivitat que hi posin (tal com diran ara *Guán*, adés *Guáno*).

Fora del català a penes han existit formes comparables en romànic. En gallec és *terreo* en quasi totes les fonts (*DECH* v, 488b6-12, ja *tarreo*, i *terreal* S. XIII-XIV), solament *terreño*, -a adj. «terrero: casa *terreña*: casa de planta baixa» en cast. local de Galícia (Cotarelo, *BRAE* XIV, 134), pot ser creació recent amb sufix viu; un *terreño* apareix algun cop ms. en Berceo